

Pesnički svet koji smo do sada ubrajali u deo naše (bivajuće) stvarnosti uopšte, u poeziji Francija Zagoričnika se osamosvojio do one mere kad više nije samo sastavni element pomenute stvarnosti, nego je i sâm postao nova, uspravljena stvarnost. Stvarnost poezije. Poezija je postala apsolutna, svemoguća. Time nikako ne želimo da kažemo da novih, sebi dovoljnih svet nema nikakve veze sa objektivnim svetom izvan poezije. Naprotiv, veza je nesumnjiva i uspostavlja se u obliku potpunog suprotstavljanja. Hoću da kažem samo to da se svet apsolutne poezije postavlja pored drugoga ne kao deo pored celine, nego kao sistematska celina pored sistematske celine. Vrednosti ječ noga sveta skoro da se ne daju prenesti u drugi, a naročito ne mogu da budu merila u tom drugom svetu; to su, naime, zaista dva načina bivanja. Vrednosti u svetu apsolutne poezije su višesmerne, zbog toga se među njima i uspostavlja druktija hijerarhija. Zbog toga je u njemu i moguće mnogo šta čega u drugoj realnosti nema.

Pored svega toga, postoji i još jedna osobina koja subinski razdvaja svet apsolutne poezije od sveta opšte realnosti: to je otopenost prvoga... Svet poezije je dakle u poređenju sa opštim samo kvazi realnost, fiktivna realnost koju uvek iznova treba uspostavljati. Upravo se na načinu njenog ostvarivanja i dokazuje ta otopenost. A to znači da umetničke stvarnosti nikako ne ostvaruje Zagoričnik sam, nego da izaziva saučesnika — čitaoca ili kritičara — da mu pomognu. Saučesnik više nije onaj zašebni, intimni čitalac ili kritičar, koji je u svom posebnom zatiji prihvatilo lisanu poziciju kao dovršenu vrednost, i kao takvu je interpretirao. Zagoričnikova poezija zahteva sve više javnog obožavateljskog naučesnika (time se približava dramskoj diktaciji), i prepšta mu daleko više prava, nego što mu ih je, recimo da, vala klasična poezija: saučesnik poeziju može da prilagodava. A najvažnije je to da je oba, i tek oba, zajedno ostvaruju, da je prenose u svet gde može da započne svoje apsolutno bivanje. I jedan i drugi je, prema tome, omogućavaju, i jedan i drugi su za nju odgovorni.

U Zagoričnikovoj prvoj pesničkoj zbirci — Agamemnon — vrlo prisutno je otelovljena svest dvojnog pesničkog napora. Pesnikova prvo bitna, izvorna usmerenost („Na poeziju sam najpre gledao kao na vrednost postavljenu u svet drugih vrednosti“) potvrđuje se u njegovim ranijim tekstovima (Golobi, Po smrti), dakle je u poeziji još pristajao na svet nepoetične realnosti. Ona je potresala njegovu intimnost svojom (odavno već više ne izvornom) čvrstinoš: pesnik hteo ne hteo mora pristajati na njen real, mora računati na mogućnosti odnosno nemogućnosti, na verovatnosti odnosno neverovatnosti koje mu ta realnost daje i dozvoljava. Ipak se tu i tamo javljaju znaci da taj svet više ne zadovoljava, mada sad u obliku neke reakosti koja kasnije od Zagoričnikove ispostevi čini tako suverenu poeziju.

jaz in ti
imava pravico vpiti
z zaprtimi usmi
imava pravico vpiti
z oprtimi usmi
imava čisto pravico
na obup
(Po smrti)

Tako Zagoričnik počinje da razbija nepokretni razmere (počinje da dokazuje svoju agresivnost), da ih razdvaja na strukture da bi njima kasnije ostvario svet apsolutne poezije; u njemu su mogućnosti bezgranične. Najpre se na području poezije obračunava u sebi samom: prelama se na nekoliko pesničkih leči (Destrukcija) i odbacuje lice orfeljsva, taj lečni simbol pesničke delatosti. Shvatanj zbog čega je to Zagoričnik morao učiniti: kad bi hitro prihvatilo orfeljsko obeleđe time bi već prisegao na određeni opseg poezije i to razume se na štetu svoje suverenosti i oslobođenja. Pojam orfeljsva sadrži toliko i toliko broj mogućnosti, svet koji počinje da dokazuje Zagoričnik pruža ih mnogo više. Potrebno je iskusiti. Pesna postaje „neobazriva“. Došli smo do znamenja koji od sada prate Zagoričnika nepopustljivo: rizik i utiranja puta od nemogućnosti ka mogućnosti. Zbog toga je neizbežno njegovo žito je priprema za novu situaciju lagana, oprezna. U Odstopanju jutra svest o njoj je tek prisutna, međutim aktivno posedati u nju pesnik još ne može.

Brezbrežje praznega sotočja
jutra in kalucnacije
privikvam vidu,
nadenem druge sunje si
in drug obrzo...

Koliko se god za takve zahvate i odlučuje. Oni su zasad ograničeni na destrukciju konkretnog, predračnog sveta (Zid metafore), a istovremeno živi u dva sveta koje razdvaja zid. Prelaženje preko tog zida je zapleteno: kad je naime nova situacija uspostavljena pokazuje se da zida uopšte nije bilo, to znači da je predračno stanje bilo isključivo prividno, mutno. Prelaženje na viši stepen suverenog bivanja se još u Velikem spavcu započinje nekim pasivnim nezadovoljstvom. Postojeće je u očiglednom raspadanju i upravo zbog toga ograničava pesnikova htenja. Svet u raspadanju sam po sebi upozorava na neiskorišćene mogućnosti, a pesnik ih se ipak kao nesuveren, pojednostavljen, još ne može prihvatiti.

čaj skoraj pes
ki po dvorištu teka sem ter tja
še u sva obrzo pripet
na polo funkcjo

Neprestano se ljuja na livci ograničenih mogućnosti i htenja ka neograničenima, ljuja se napola u ovom, napola u onom svetu. A akcija u njemu ne može i ne može da se otkine.

Vem kaj me tišti
ne vem pa kaj bom stori

franci zagoričnik

10-7493558
**PETA NOĆ
ILI AS-SINDBADOVA
PTICA**

padaju reči sa jezika
jalove se u pretrnulim udovima
rečenice više no što bi značile
i stvari tako ostavljaju imena
migolje iz okova određenosti
a mi jedrimo među strme biljke
skrivamo se među preostale kiče
mada znamo šta će iz nas prokijati

nemoćan je i uzaludan strah
po snovima se već motaju mrtvaci
obično zasednu za tvoju trpezu
među njima si već kao brat među braćom
na sve se lukavo navikavaš

putevi su za to da njima hode mrtvaci
koračaju već svim drumovima sveta
na bubnjevima im odrane čapre božova
u njihovom ritmu podrhtava zemlja
i čutke otvara svoje ponore

tako me dakle ošinula smrt
tako me dakle opazila
najpre na dno
a onda opet navise
predstava je bila besplatna
i potrajala čitavu noć,
i sutradan do deset
kad su namne stigli vatrogasci
sa službenim stepovima
i sve zajedno pokvariti

drugi doplna za njim
reka nadolazi i plavi svojim plodnijem
smeh je već odavno napustio šaljivce
psovka je zastarela i neupotrebljiva
približava se doba kiša
onda dolazi nova setra
i vojske nailaze sa obe strane
na pirinčana polja napadaju
svakog dana rata
svakog dana nova žetva
izra tvojga čela
iza tvojih kapaka

to je sve što se dogodilo
caru as-Sindbadu

Prevela sa slovenačkog
Ana RANKOV

10-7493558

poezija uznemirenja

v sebi hranim kontinuiteto
nedomišljene gnote svojih najnosti

Na kraju te pesme Zagoričnik proglašava akciju, aktivnost, za jedino znamenje svoga bivanja, za merilo i smisao toga bivanja.

dani mi je dan
kar pa mi je danega
nišem jaz
jaz sem
kar storim

Vera u sebe je prema tome temeljno uporište za pripremu ostvarivanja sveta apsolutne poezije, priprema koja se u Divertimentu za tenor solo iz latentne, amorfne materije promiče u odlučnost za „budući trenutak“ koji nije ništa drugo od autonomna poetična akcija; ta odlučnost se najpre pamera u budućnost, a kasnije prerasta u akciju.

Potem polomi vrata
potem prođri zid
potem tse vohde in izhode
prsti se boš nagotak do sitema...

Sa II odeljkom Agamemnona se konačno premeštamo u svet Zagoričnikove poezije koja je samo bivanje i gde se logička urednost sveta izvan te poezije počinje da raspada. Umesto nje uspostavlja se druktija razmere. Od sada pa nadalje svaka pesnikova akcija je samosvojna, slobodna, samo u ime njega samoga i, obratno, jedino on sam za nju samer. Nema viš nečega što bi preuzelo odgovornost sa njegovih ramena: sve polako otpada sa pesnika u izbledeću i neobičnu pokrajnu koja je nekada bila pokrajnja pesnikovog ograničenog bivanja, a koja istovremeno sa uspostavljanjem sveta apsolutne poezije gubi svoju smislenost. U njoj inače mogu da bivaju predmeti i bića iz realnosti, ali se njihova funkcija menja, a menja se i pesnikov odnos prema njima. Zapoičnje u stvari slobodno bivanje u svetu apsolutne poezije, i zato nije nimalo čudno što Zagoričnik začinje to novo stanje izrazito lično, intimitno, jer se pre odlučivanja za njega napošte mogao da osloni jedino na sebe samog (Oči za Prsti, Prehod). Sloboda najpre izvire iz njega samog. I sad nam je već jasno kakav je bio put koji je pesnika konačno doveo u svet neizmernih

mogućnosti: to je bio put zagriženog razdvajanja izgleda od istine, suštine (Prehod), put odlučnog obračunavanja sa istorijom i mitom (I Aga mem 6 non 4).

Človek se lahko ubije
kazavec pa vleče kakor prej
vleče in vleče brez ozirav kakor prej
v svoj kravj ne maram tega trenutka
prekacijem ga besedo izpaškam iz rok
pčasitimo z enominutnim molkom spoj
a to je spet videz... (Prehod)

Pes ti liče prazne dlan,
Agamemnon. Nobene vrutite ni.
(I Aga mem 6 non 4)

Sa sličnim govorom sretamo se i u III odeljku knjige koje je sastavljen još intimnije nego predračni. To je ciklus razilaženja, pa bilo u kojem smislu: između reči i istine (to nelzvorno pitanje interesuje Zagoričnika na sasvim izvornom način), između izgleda i suštine, izmicanja mogućnosti i puta koji bi čoveka nekako mogao da odvede (to je Zagoričnikova verzija neutojivje čežnje koja svoju izvanrednu snagu dobija u Dajlu; samo što čežnja nije pretežno emotivne prirode nego je prenesena u reflektivni svet vrednosti), to je i ciklus u riziku.

Tako smo skromni
nasproti mogućnostim!
Otvorenost već izgublja
kot dodaja u nastilju
razvečanosti.

(Variacije na Hölderlinovo temo)

Ukratko, metamorfoze koje doživljava pesnik u svom nastojanju da iskaže bivajuću poeziju potiču iz dubljih stiski i dilema. Iz neprestanog razbijanja i ponovnog sastavljanja sebe samog, a ipak uvek sa stradalničkim pokušajima: puteva je naime više, a pravi je samo jedan. Na njemu mu, jedna za drugom, otkazuju ljubav, poezija...

Zastale so besede
in čas je potekal
brez moje učeteženosti

Zagoričnik zna da je njegovo delanje i stvarno jalovo:

in sem vedel,
da bom sejjal več,
kakor požel,

a ipak se i uprkos tome odlučuje za dinamiku u vremenu, a ne za pasivno bivanje među predmetima u njemu:

nisem ustavil časa
jaz sem se ustavil v njem to se pravi
da sem se ujel z njim in sem z njim
potekal

Setimo se još jednom da je sve to moguće samo u svetu apsolutne poezije, u trenutku poezije, recimo, dokle traju tih „263 hitova poezizovane svakdašnjosti“, izvan njih je pesnik nemoćan. A da bi bio što manje nemoćan, nužno je da živi što više u svetu apsolutne poezije — naposljetku, da to za njega postane jedini priznati stvarni svet. Taj svet Zagoričnik vezuje za predstavu izmišljenog pojma Dejše: tamo bi bio rastečen, slobodan suveren, razrešen. Ako je tako, onda je čitatelj njegov radni napor sumnjiv, jer se napa ne može utoliti.

na poti
na poti za dajlo
na poti

Ipak: to nikako nije pesnikova rezignacija u smislu sumnje u svet apsolutne poezije. To je možda trenutni zastoj na putu u takav svet, svet koji Zagoričnik u svojoj prvoj zbirci svakako još nije do kraja uspostavio. To je možda samo sumnja u izabrani put, zbog koje će se pesnik ponovo vratiti k sebi i započetli iznova. Do pravnih ontoloških dilema spustio se Zagoričnik u poslednja dva ciklusa svoje zbirke, u Svedru i Vedri katedrali. U prvome se sa pravom strahu geologa spušta u dubinu i otkriva pojase za pojase, sve do poslednjeg, dvanaestog. Tu bi morao da naiđe na konačnu suštinu, razgoličenu i očišćenu od svega nesuštinskog. Da, kašnem unapred: Zagoričnik nalazi VRHAR, vrednost koja ni u svetu apsolutne poezije nije izgubila od svoje preusudnosti. Pre nego što je prodro do nje, morao je kroz najrazličitija iskušenja, kroz dug proces ponovnog odvajanja stvarnog od nestavnog snimanja vidika, morao je neprestano pristajati na čitav niz ograničenja, pa je uprkos tome naposljetku zastao na rasrščju. To je bio još jedan stradalnički put u Dajlu, u svet apsolutne poezije, i Zagoričnik ponovo mora tražiti drugi. Sa svakom pesmom u stvari načine tvrdnu koru koja zaklanja put.

uzamem sekiro in klestim
veje kadar odneham je
PRESEVI ODPETA OSTANE
še zima in peč nadešana

(Sveder, 3. plast)

Poslednjim ciklusom — Vedra katedrala — počinje Zagoričnik da u svojoj poeziji bivanja označava novi stepen. To je razume se nužno, jer je do sada uvek iznova bio u destrukciji, a od sada pa nadalje ipak je potrebno započetli napor za vedru građevinu gde bi njegova poezija mogla da se ostvaruje druktije nego do sada. Situacija nije nimalo laka: pesnik je inače uspostavio svet po sebi, realizirao ga, ako hoćemo, u praksi, ali se izgubio u njemu.

Torej začeti to kar nima začetka

Kar nima svojega A
nima robu ker je rob samo videz...
(ozpostavitev)

A to sad više i nije značajno. Najglavnije je to da se pesnik iz rucioca, razljača, preusmerio u graditelja, stvaraoica, razume se, u graditelja svoga sveta.

ni smrti
ampak je luč

(potop)

Ovim ni izdaleka nismo rekao sve o Zagoričnikovoj zbirci, a kamoli o njegovoj poeziji uopšte. Iako sam sa pesnikom kroz svetove poetičnog napora i s njim se prodišio. Samo, jedno je sigurno: u slovenačkoj poeziji Zagoričnikova pesnička pojava znači delanje koje je već po svom osnovnom htenju takvo da zahteva mnogo pažnje. Zagoričnik ne piše pesme nego ih živi, zbog toga je veoma nepriludno suditi potpunost odnosno nepotpunost njegovog bivanja. A time se nanovo uspostavlja prvobitno doba poezije, kad je ona bila nesumnjiva vrednost, čija se potrebnost odnosno nepotrebnost, prikladnost odnosno neprikladnost, odlučivala unutar nje same, po zakonima vremena; poznato je da je kasnije poetika nasilno posegla u poeziju, izdvojila je iz niza nesumnjivih vrednosti, institucionalista je i otada joj sudila. Time je poetika od poezije načinila zanimanje: neprestano je utvrđivala njenu vrednost sa stanovništa korisnosti ili efekta.

Zagoričnikov napor da za poeziju iznova izbiri neiskorišćivju sudbinu, nesumnjivo je veliki. Zato je sasvim razumljivo što njegova poezija posebno uznemirava današnju kritiku odnosno poetiku, koja se još čitava temelji na tradicionalnim obrascima. Uznemirava je time što je uspostavila svet apsolutne poezije u kome poetika ne može da se snade, jer je korenem u svetu izvan te poezije. Uznemirava je time što je preokrenula vrednosti niza struktura, koje je poetika zapovedala poeziji, bila to pesnička forma ili bilo pesnički izraz. Postava bi, samo morali govoriti o Zagoričnikovom jezickom izrazu, o njegovom izboru, upotrebi i funkcionalnosti jezickih sredstava, a to zahteva posebno raspravljanje. Ono bi pokazalo zbog čega Zagoričnik i na području reči i jezika teži sasvim druktivijim mogućnostima, mada ih doseže isključivo zvučnim asociacijama i podredivanim sadržine, ili pak rastavljanjem sintetičkih jezickih celina (reči, rečenice) na manje strukture pri čemu ga vodi pre svega govornost, etimologija jezickih sredstava. Uvideli bismo da i rečima potvrđuje svet apsolutne poezije.

Herman VOGEL